

РОЗВИТОК ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ТЕРИТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

DEVELOPMENT OF TOURISM ON THE BASIS OF RECREATIONAL POTENTIAL IN THE TERRITORY OF KYIV REGION

У статті розглянуто теоретичні аспекти та практичні особливості розвитку туризму на основі рекреаційного потенціалу в сучасних умовах. Розкрито сутність, зміст та роль рекреаційно-туристичного потенціалу у соціально-економічному розвитку території. Проаналізовано сталий розвиток рекреаційно-туристичної сфери. Встановлено наслідки впливу розвитку рекреаційно-туристичного комплексу на економіку регіону. Розглянуто методи оцінки рекреаційно-туристичного потенціалу та його особливості. Розглянуто етапи оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів. Проведено аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу на території Київської області. Оцінено рекреаційно-туристичний потенціал Київської області. Проведено SWOT-аналіз розвитку рекреаційно-туристичної сфери Київської області. Визначено проблеми та перспективи розвитку рекреаційного туризму у Київській області.

Ключові слова: туризм, рекреаційний потенціал, розвиток, розробка туру, Київська область.

The main purpose of the article is to substantiate the theoretical, methodological and analytical foundations of tourism development based on recreational potential in modern conditions. The current difficult economic situation in the world in general and in Ukraine in particular makes it really relevant to study the problems of achieving sustainable socio-economic development of the country. In the modern world, recreation and tourism are considered to be extremely important areas of socio-economic activity. The importance of recreational tourism in modern society is extremely high, as it has an impact on all sectors of society, including cultural, economic and social life. The study of tourism development in the Kyiv region can help identify opportunities to increase economic activity in the region. The Kyiv region has a rich recreational and tourist potential to attract tourists. The study of this potential can identify natural, cultural and historical resources that can be used for tourism development. The following research methods were used to write this article: deduction, induction, analysis and synthesis, argumentation, abstraction, abstract-logical, statistical and economic, system analysis, integrated and systemic approaches, traditional methods and techniques of economic analysis (tabular, graphical). The article deals with theoretical aspects and practical features of tourism development based on its recreational potential in modern conditions. The essence, content and role of the recreational and tourist potential in the socio-economic development of territories are revealed. The analysis of the recreational and tourist potential in the territory of the Kyiv region is carried out. The recreational and tourist potential of the Kyiv region is estimated. The practical significance of the results obtained lies in the analysis and generalization of statistical and theoretical practical data of scientific research by scientists, the assessment calculation of the recreational and tourist potential of the Kyiv region and the identification of problems and prospects for the development of recreational tourism in the Kyiv region.

Key words: tourism, recreational potential, development, tour development, Kyiv region.

УДК 338.48-043.86(477.41)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.85-24>

Бобко А.С.

магістр,
Національний університет харчових технологій

Харченко О.М.

к.г.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій

Bobko Alina

National University of Food Technologies
Kharchenko Olena

National University of Food Technologies

Постановка проблеми. Київська область має багатий рекреаційно-туристичний потенціал для залучення туристів. Дослідження цього потенціалу може виявити природні, культурні та історичні ресурси, які можуть бути використані для розвитку туризму. Розвиток туризму може сприяти підвищенню обізнаності про культурну спадщину, історію та природу Київської області. Це має позитивний вплив на соціокультурний розвиток регіону та сприяє обміну культурними цінностями. Дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу території може призвести до більш ефективного управління її ресурсами. Саме тому, тема дослідження є надзвичайно актуальною на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок в дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу були привнесені науковцями, серед яких варто виділити таких як О.О. Бейдик, П.О. Масляк, О.О. Любіцева, Н.В. Фоменко, Л. М. Воловик, А.М. Полтавець, Н.О. Алешугіна, М.П. Мальська, Г.В. Горин, І.В. Смаль, О.В. Кифяк та ін.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методичних

та аналітичних засад розвитку туризму на основі рекреаційного потенціалу в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Туристична література містить різні підходи до обґрунтування змісту рекреаційно-туристичного потенціалу. Різні науковці по своєму роблять акцент на відповідних ознаках досліджуваного поняття. Алешугіна Н.О. [1, с. 10] зазначає, що рекреаційно-туристичний потенціал території – це сукупність її природних та суспільно-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, її іміджу, які слугують чи можуть слугувати передумовами розвитку певних видів туризму.

Оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу є важливою для розвитку туризму та рекреації. Цей процес включає аналіз та визначення різних факторів, що впливають на рекреаційні можливості на певній території. Оцінка рекреаційного потенціалу є корисною не лише при формуванні стратегій розвитку туризму та рекреації, але й при вирішенні питань сталого використання природних ресурсів та збереження навколишнього природного середовища.

Оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу залежить від цілей дослідження та особливостей досліджуваної території. Для сталого та ефективного рекреаційного розвитку важливо враховувати природні та соціокультурні особливості конкретної території, а також специфічні потреби та інтереси місцевих жителів і туристів.

В останні роки з'являються методики, де як оціночні чинники додатково почали застосовувати різноманітність ландшафтів і їх пейзажно-естетичну привабливість, інтенсивність функціонування міжміських та приміських автобусних маршрутів, щільність і значущість архітектурних, археологічних, історичних пам'яток, наявність спортивних об'єктів, їх типі пропускну спроможність, наявність та кількість санаторно-профілактичних установ, готелів, закладів культури наявність і різноманітність туристичних маршрутів різного типу.

Київська область займає територію 28,9 тис. км² (або 4,8% площі України), об'єднує 7 районів та 24 міських, 23 селищних, 22 сільських територіальних громад. Позитивним аспектом географічного розташування Київської області є її близькість до Києва, столиці України. Це забезпечує легкий доступ до столичної інфраструктури, а також різноманітних адміністративних, культурних та економічних ресурсів, що може сприяти розвитку туризму та бізнесу в регіоні. Наявність природних парків, лісів та річок у географічних межах області може зробити її привабливою для тих, хто цінує екологічно чисте довкілля та активний відпочинок на свіжому повітрі. Негативним аспектом у географічному положенні Київської області є те, що на півночі область має сусідство з Білорусією, яка підтримує зв'язки з країною-агресором РФ, що 24 лютого 2022 р. розпочала повномасштабне вторгнення та як наслідок частина Київщини була окупована.

Рекреаційний потенціал Київської області зосереджений на землях практично всіх категорій за основним цільовим призначенням, однак найбільш сприятливі умови для рекреації складаються на землях рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного, природно-заповідного фонду.

Різнорманітність природних умов і багатство еколого-рекреаційних ресурсів Київщини створюють сприятливі умови і для розвитку екологічного туризму. Загалом у Київській області нараховують 279 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, з них 25 територій загально-державного (2 національних природних парки ("Білоозерський" та "Залісся"), 15 заказників, 2 пам'ятки природи, 1 дендрологічний парк ("Олександрія"), 3 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва) та 254 місцевого значення (82 заказника, 59 пам'яток природи, 11 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 17 заповідних урочищ та 2 регіональні ландшафтні парки ("Трахтемирів", "Богуславль").

Відсоток заповідності становить 10,42% від адміністративної площі Київської області. Протягом 2022 р. до складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області включено 32 ділянки в різних районах Київщини: Бучанському, Обухівському, Вишгородському, Броварському, Білоцерківському.

За рівнем концентрації природно-рекреаційного потенціалу Київська область має досить низькі показники в Україні, який становить 6,192 на 1000 км² або 0,098 на 1 тис. жителів, але рівень концентрації земель рекреаційного призначення не перевищує 1,427 та 0,023 відповідно, що свідчить про нерозкриті можливості потенціалу області щодо рекреаційних земель. Виходячи з цих даних, можемо констатувати, що природно-рекреаційний потенціал області в 4 рази перевищує площі земель рекреаційного призначення [2].

За даними Управління туризму та промоцій КМДА, у 2022 р. перед повномасштабним вторгненням Київ відвідали 98 тис. іноземних туристів. Це у 10,4 рази менше, ніж у постпандемічному 2021 р., коли українську столицю відвідали 1,02 млн іноземних туристів. Надходження від туристичного збору склали 38,8 млн грн у 2022 р. і 76 млн грн у 2021 р.. А щодо показників внутрішнього туризму, у 2022 р. Київ відвідали 172 тис., а у 2021 р. – 2,1 млн внутрішніх туристів [3].

Відносно успішний показник туристичного збору за 2022 р. столиця здобула здебільшого завдяки візитам іноземних делегацій та представників засобів масової інформації, які відвідували Київ по роботі. Найбільший приріст зафіксований у Київській області, яка за перші 9 місяців поточного року сплатила в бюджет 172 млн 787 тис. грн проти 120 млн 30 тис. грн за аналогічний період 2022 року. За три квартали у 2021 році від Київщини в казну держави надійшло 88 млн 900 тис. грн.

Від початку повномасштабного вторгнення та внаслідок воєнних дій в Київській області пошкоджено або зруйновано понад 120 культурно-історичних об'єктів. Хоча бойові дії в Київській області тривали не більше півтора місяця, за цей час культурна спадщина регіону зазнала серйозних втрат. Було пошкоджено або знищено бібліотеки, кінотеатри, будинки культури, центри художньої освіти та центри дозвілля. До числа пошкоджених увійшли 84 об'єкти культурної спадщини, 24 культові споруди та 16 меморіалів. Було знищено дві старовинні дерев'яні церкви – святого великомученика Георгія Побідоносця (с. Заворичі, 1873) та Вознесіння Господнього (с. Лук'янівка, 1879). На Київщині було повністю знищено Іванківський історико-краєзнавчий музей та Краєзнавчий музей Бородянщини. Часткові пошкодження зазнали Музей ткацтва в Обуховичах, Ірпінський історико-краєзнавчий музей та Національний музей-заповідник "Битва за Київ

у 1943 році". Під час окупації знищувалися не лише будівлі, а й музейні експонати, предмети мистецтва, зокрема національні українські костюми, інструменти, книги та рушники.

Даючи характеристику рекреаційно-туристичної галузі варто здійснити аналіз переваг і недоліків туристичного потенціалу Київщини шляхом проведення SWOT-аналізу. SWOT-аналіз дозволить виявити сильні і слабкі сторони туристичної галузі області, а також охарактеризувати сприятливі можливості та загрози. SWOT-аналіз ефективного розвитку туристичної сфери Київської області наведений у табл. 1.

Аналіз туристичної діяльності у Київській області показав, що об'єктивно Київська область має всі передумови для успішного розвитку внутрішнього та іноземного туризму: розвинена туристична інфраструктура, багатство природного, історико-культурного та рекреаційно-туристичного потенціалів і т.д. Однак на даному етапі існує низка факторів, що перешкоджають ефективному розвитку цього виду діяльності.

Пандемія коронавірусу COVID-19 та повномасштабне вторгнення і як наслідок окупація деяких територій України, спричинили негативні наслідки для туристичної сфери областей України.

Таблиця 1

SWOT-аналіз розвитку рекреаційно-туристичної сфери Київщини

Сильні сторони (S):	Слабкі сторони (W):
<p>1. Наявність природних та рекреаційних ресурсів;</p> <p>2. Достатньо розвинена туристична інфраструктура (готелі і хостели, ресторани музеї);</p> <p>3. Цінова доступність і різноманітність пропозицій для різних категорій туристів;</p> <p>4. Ресурси для розвитку медичного туризму;</p> <p>5. Високий національно-патріотичний потенціал;</p> <p>6. Розгалужена мережа навчальних закладів з підготовки кадрів для туристичної індустрії;</p> <p>7. Багата історико-культурна і духовна спадщина, сприятлива для розвитку туризму;</p> <p>8. Стрімкий розвиток інноваційних видів туризму (VR-тури, військовий та волонтерський туризм);</p> <p>9. Транспортна доступність і транспортна інфраструктура (окрім авіаційного транспорту).</p>	<p>1. Недостатня промоція деяких районів області, туристично-привабливих заходів, зокрема через мережу Інтернет;</p> <p>2. Низька привабливість деяких районів;</p> <p>3. Недорозвинутий туристичний ринок, відсутність єдиної концепції розвитку туристичної галузі в області;</p> <p>4. Значне скорочення працівників на туристичних підприємствах;</p> <p>5. Небезпечна ситуація, викликана повітряними тривогами;</p> <p>6. Відсутність ТІЦ в деяких містах області;</p> <p>7. Низька кількість пара-інфраструктури (для маломобільних груп населення);</p> <p>8. Відсутність візуальної ідентифікації та брендування області;</p> <p>9. Недостатня співпраця туристичного бізнесу з місцевою владою. Відсутність єдиної стратегії, бачення розвитку туристичної галузі;</p> <p>10. Низька адаптованість туристичних об'єктів для іноземного споживача;</p> <p>11. Руйнування туристичних об'єктів у зв'язку з повномасштабним вторгненням;</p> <p>12. Закритий авіапростір у зв'язку з повномасштабним вторгненням.</p> <p>13. Непривабливий вигляд, та руйнування багатьох архітектурних споруд.</p> <p>14. Відсутність бомбосховищ на більшості туристичних локацій.</p>
Можливості (O):	Загрози (T):
<p>1. Розвиток внутрішнього туристичного ринку;</p> <p>2. Збільшення зацікавленості у відвідуванні батьківщини в емігрантів і їх нащадків;</p> <p>3. Залучення грантових програм до розвитку туристичної сфери міста;</p> <p>4. Відновлення туристичних об'єктів, які постраждали від повномасштабного вторгнення (в деокупованих територіях);</p> <p>5. Підняття якості товарів та послуг до європейських стандартів;</p> <p>6. Активізація співпраці з міжнародними партнерами (міста-побратими, міжнародні турагенства, закордонні дипломатичні установи) та закордонними установами України;</p> <p>7. Розвиток ТІЦ у деяких районах області;</p> <p>8. Розвиток пара-інфраструктури.</p> <p>9. Включення Київської області до загальнодержавних туристичних маршрутів, що промотуються на міжнародних виставках.</p>	<p>1. Продовження військового стану України та окупації східних і південних територій;</p> <p>2. Нестабільність національної валюти, пришвидшення інфляційних процесів, що не компенсуються зростанням економіки;</p> <p>3. Підвищення рівня конкуренції з іншими областями України, зокрема, Львівською, Одеською;</p> <p>4. Ускладнення стосунків з ключовими закордонними партнерами;</p> <p>5. Загрози екологічного характеру, які можуть вплинути на природні ресурси (глобальне потепління; події, пов'язані з природними катастрофами тощо);</p> <p>6. Виникнення нових пандемій.</p>

Джерело: складено авторами на базі [4; 5; 6]

Використання пам'яток історії та архітектури Київської області має низку своїх проблем:

1. Нестабільність правової системи. Законодавство та процедури охорони та використання пам'яток історії та архітектури можуть бути нечіткими або неефективними. Це може призвести до неправильного використання, вандалізму або незаконного будівництва навколо пам'ятників.

2. Недостатній туристичний потенціал. Деякі пам'ятки можуть бути недостатньо розвиненими з точки зору туризму, що обмежує їхню популярність серед туристів. Відсутність інфраструктури, важкодоступність або недостатній маркетинг можуть ускладнити розвиток туризму поблизу пам'яток.

3. Збереження та реставрація. Багато пам'яток історії та архітектури можуть вимагати серйозного реставраційного втручання або постійного захисту. Недофінансування та дефіцит професіоналів у цій галузі можуть поставити під загрозу збереження цих цінностей.

Перспективи використання пам'яток історії та архітектури Київської області:

1. Розвиток туризму. Маловідомі історичні пам'ятки та будівлі можуть стати привабливими туристичними об'єктами, що сприятиме розвитку туризму в Київській області. Це може створити нові можливості для розвитку готельного господарства, громадського харчування, сувенірної торгівлі та інших суміжних сфер.

2. Економічний розвиток. Реставрація та використання пам'яток може стимулювати економіку регіону. Сприяє створенню робочих місць, залученню інвестицій та розвитку суміжних галузей (будівництво, туристичні послуги, громадське харчування тощо).

3. Культурний та освітній потенціал. Історико-архітектурні пам'ятки є важливим культурним і освітнім ресурсом. Вони можуть стати місцями проведення культурних заходів, концертів, виставок, семінарів та інших заходів, які сприятимуть розширенню культурного життя району.

4. Культурний обмін із туристами. Історичні місця та будівлі створюють можливості для культурного обміну між туристами та місцевими жителями. Це сприяє взаєморозумінню, культурному багатству та зміцненню туристичного іміджу Київської області.

Для досягнення перспектив використання пам'яток історії та архітектури в Київській області необхідно звернути увагу на їх збереження, розвиток туристичної інфраструктури, сприяння законодавчому регулюванню та маркетинговим заходам для просування туристичного потенціалу.

Наразі на Київщині багато об'єктів історико-культурної спадщини, які ми втрачаємо. Наприклад, серед забутих маєтків, котрі мають свою багату історію є:

1. Маєток Остен-Сакен (с. Мироцьке, Бучанський р-н) – покинутий замок під Києвом першої половини ХІХ ст. сьогодні знаходиться в занедбаному стані. Будівля мала багато власників. За радянських часів тут розташовувалися клуб, сільрада та дитячий садок.

2. Садиба Штамма (м. Буча, Бучанський р-н) – колишня дача радника правління Києво-Ковельської лінії Південно-Західної залізниці Євгена Штамма. Садиба Штамма – зразок вишуканої дачної архітектури початку ХХ ст. Внесена до переліку щойно виявлених пам'яток культурної спадщини місцевого значення.

3. Маєток фон Мекк (с. Копилів, Бучанський р-н) – дача барона фон Мекка славиться дуже багатю історією та цікавою архітектурою. Двоповерхова будівля з невеликою терасою і мансардою була побудована в кінці ХІХ ст. відомим меценатом, колекціонером і власником залізниць Карлом фон Мекк.

4. Палац Залеського (Браницьких) (с. Руде Село, Білоцерківський р-н) – палац збудований Станіславом Залеським в стилі раннього класицизму з досить значним впливом палладіанства в кінці ХVІІІ ст. В середині ХІХ ст. його дещо перебудували, а в радянські часи зробили там робочу їдальню місцевої «сільгосптехніки».

У нинішній ситуації з повномасштабним вторгненням та ризиком ракетних атак в Україні, і зокрема у Київській області, безпека туристів стає серйозною проблемою. Відповідно, наявність безпечних укриттів та належної інфраструктури для захисту туристів від можливих небезпек стає критично важливою. Для прикладу, сервіс оренди замських будівель «Уліс», що пропонує оренду будинку модульного типу в с. Дудки Вишгородського р-н, розташований за 40 км від Києва. На цій локації не передбачено укриття для відпочиваючих та не рекомендовані прогулянки на території лісу, з огляду безпеки.

Рекреаційний туризм має безліч переваг для туристів регіонального розвитку та загального благополуччя. Основними перевагами є:

- 1) підтримка місцевої культури;
- 2) сприяння фізичній активності та здоровому способу життя;
- 3) збереження природних ресурсів;
- 4) сприяння відновленню сил, зниженню стресу та покращенню загального настрою.

Висновки з проведеного дослідження. Розкривши теоретичні та методичні засади розвитку туризму на основі рекреаційного потенціалу у соціально-економічному розвитку територій, можна стверджувати, що туризм та рекреація – одні із найважливіших елементів сучасного розвитку культури. Тому рекреаційно-туристична галузь має стати стратегічним пріоритетом у державних програмах для міст та об'єднаних територіальних громад.

Проаналізувавши рекреаційно-туристичний потенціал Київської області можна сказати, що рекреаційно-туристичні ресурси регіону характеризуються високою популярністю серед туристів, задовольняють їх попит у оздоровленні та відновленні фізичних і духовних сил, сприяють змістовному проведенню вільного часу. Область має передумови для перспективного розвитку курортно-лікувального, культурно-розважального, ділового, пізнавального, релігійного, навчально-освітнього, спортивно-екстремального, екскурсійного, сільського зеленого, екологічного, гастрономічного туризму.

Перспективним для Київського регіону є: використання пам'яток історії та архітектури Київської області, а саме просування маловідомих туристичних об'єктів, реставрація та збереження історико-культурних пам'яток, проведення культурних заходів, що сприятимуть розширенню культурного життя регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алешугіна Н.О., Барановська О.В., Барановський М.О., Зеленська О.О., Смал І.В., Філоненко І.М. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства : навчальний посібник. Чернігів : Вид-во ЧНТУ, 2015. 492 с.

2. Державне агентство розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 24.01.2024)

3. У Київській області через війну пошкоджено або зруйновано понад 120 культурно-історичних об'єктів. URL: https://kiev.vgorode.ua/ukr/news/transport_y_ynfrastruktura/a1215297-u-kijivskij-oblasti-cherez-vijnu-poshkodzheno-abo-zrujnovano-ponad-120-kulturno-istorichnikh-objektiv (дата звернення: 24.01.2024).

4. Програма розвитку туризму Київської області на 2021–2023 роки. Розпорядження голови Київської обласної державної адміністрації від 8 грудня 2020 року. № 707. Київ, 2020. 28 с.

5. Стратегія розвитку Київської області на 2021-2027 роки. Затверджено Рішення Київської обласної ради від 19.12.2019 № 789-32-VII (зі змінами від 15.10.2020 № 930-36-VII). Київ. 2019. 159 с.

6. Програма розвитку туризму Київської області на 2024-2026 роки. Затверджено Рішення Київської обласної ради від 7 грудня 2023 року № 765-22-VIII. Київ, 2023. 13 с. URL: <https://kor.gov.ua/rishennia/>

[pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-turyzmu-kyivskoi-oblasti-na-2024-2026-roky/](https://kor.gov.ua/rishennia/pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-turyzmu-kyivskoi-oblasti-na-2024-2026-roky/) (дата звернення: 24.01.2024).

REFERENCES:

1. Alieshuhina N.O., Baranovska O.V., Baranovskiy M.O., Zelenska O.O., Smal I.V., Filonenko I.M. (2015) *Rekreatsiino-turystychni resursy Ukrainy z osnovamy turystychnoho resursoznavstva: navchalnyi posibnyk* [Recreational and tourist resources of Ukraine with the basics of tourism resource studies: a textbook]. Chernihiv: Vyd-vo ChNTU, 492 p.

2. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu [State Agency for Tourism Development]. Available at: <https://www.tourism.gov.ua> (accessed January 24, 2024).

3. U Kyivskii oblasti cherez viinu poshkodzheno abo zruinovano ponad 120 kulturno-istorychnykh obektiv [More than 120 cultural and historical sites in the Kyiv region have been damaged or destroyed due to the war]. Available at: https://kiev.vgorode.ua/ukr/news/transport_y_ynfrastruktura/a1215297-u-kijivskij-oblasti-cherez-vijnu-poshkodzheno-abo-zrujnovano-ponad-120-kulturno-istorichnikh-objektiv (accessed January 24, 2024).

4. Prohrama rozvytku turyzmu Kyivskoi oblasti na 2021–2023 roky. Rozporiadzhennia holovy Kyivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii vid 8 hrudnia 2020 roku [Tourism development program of the Kyiv region for 2021-2023. Order of the head of the Kyiv regional state administration of December 8, 2020]. № 707. Kyiv, 2020. 28 p.

5. Stratehiia rozvytku Kyivskoi oblasti na 2021–2027 roky. Zatverdzheno Rishennia Kyivskoi oblasnoi rady vid 19.12.2019 № 789-32-VII (zi zminamy vid 15.10.2020 № 930-36-VII) [Development strategy of the Kyiv region for 2021-2027. The Decision of the Kyiv Regional Council dated 19.12.2019 No. 789-32-VII (as amended from 15.10.2020 No. 930-36-VII) was approved] Kyiv. 2019. 159 p.

6. Prohrama rozvytku turyzmu Kyivskoi oblasti na 2024–2026 roky. Zatverdzheno Rishennia Kyivskoi oblasnoi rady vid 7 hrudnia 2023 roku № 765-22-VIII. [Tourism development program of the Kyiv region for 2024–2026. The Decision of the Kyiv Regional Council dated December 7, 2023 No. 765-22-VIII was approved] Kyiv, 2023. 13 p. Available at: <https://kor.gov.ua/rishennia/pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-turyzmu-kyivskoi-oblasti-na-2024-2026-roky> (accessed January 24, 2024).